

МАТИЦА СРПСКА
ОДЕЉЕЊЕ ЗА ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

ЗБОРНИК
МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

MATICA SRPSKA
DEPARTMENT OF SOCIAL SCIENCES

MATICA SRPSKA
SOCIAL SCIENCES QUARTERLY

Покренут 1950. године
До 10. свеске (1955) под називом *Научни зборник*, серија друштвених наука,
од 11. свеске (1956) – *Зборник за друшћивене науке*, а од 76. свеске (1984)
под данашњим називом

ГЛАВНИ УРЕДНИЦИ

Др Милош Јовановић (1950) • Живојин Бошков (1951–1952) • Рајко Николић (1953–1965) •
Академик Славко Гавриловић (1966–1969) • Др Александар Магарашевић (1970–1973) •
Др Младен Стојанов (1974–1999) • Др Милован Митровић (2000–2004) •
Академик Часлав Оцић (2005–2016) • Др Рајко Буквић (2017–2019) •
Др Миломир Степић (2020–)

САВЕТ ЧАСОПИСА

Председник Савейћа
Академик Часлав ОЦИЋ (Београд)

Чланови Савейћа

Проф. др Масајуки ИВАТА (Токио, Јапан) • Проф. др Александар ЈОКИЋ (Портланд, САД) •
Проф. др Љубомирка КРКЉУШ (Нови Сад) • Проф. др Питер РАДАН (Сиднеј, Аустралија) •
Проф. др Богољуб ШИЈАКОВИЋ (Београд)

179

(3/2021)

УРЕДНИШТВО

Чланови Уреднишћива

Проф. др Даниела АРСЕНОВИЋ (Нови Сад) • Проф. др Бошко И. БОЈОВИЋ (Париз,
Француска) • Проф. др Милан БРДАР (Београд) • Др Душан ДОСТАНИЋ (Београд)
• Проф. др Костас ДУЗИНАС (Лондон, Велика Британија; Атина, Грчка) • Др Миша
ЂУРКОВИЋ (Београд) • Проф. др Ђорђе ИГЊАТОВИЋ (Београд) • Проф. др Милош
КОВИЋ (Београд) • Академик Милица КОСТИЋ (Подгорица, Црна Гора)
• Проф. др Митко КОТОВЧЕВСКИ (Скопље, Северна Македонија) • Проф. др Јована
МИЛУТИНОВИЋ (Нови Сад) • Проф. др Милован МИТРОВИЋ (Београд)
• Проф. др Дејан МИХАИЛОВИЋ (Мексико Сити, Мексико) • Др Драго ЊЕГОВАН
(Нови Сад) • Др Александра ПАВИЋЕВИЋ (Београд) • Проф. др Ранка ПЕРИЋ РОМИЋ
(Бања Лука, Р. Српска, БиХ) • Проф. др ХУАНГ Пинг (Пекинг, Кина)
• Проф. др Бранислав РИСТИВОЈЕВИЋ (Нови Сад) • Проф. др Срђан ШЉУКИЋ (Нови Сад)

Секретар уреднишћива
Владимир М. НИКОЛИЋ

Главни и одговорни уредник
Проф. др Миломир СТЕПИЋ

Copyright © Матица српска, Нови Сад, 2021

ЗБОРНИК

МАТИЦЕ СРПСКЕ
ЗА ДРУШТВЕНЕ НАУКЕ

179
(3/2021)

НОВИ САД
2021

Илуcтpација на корици
гравира Захарије Орфелина
Човек ишце за сѝолом

САДРЖАЈ / CONTENTS

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ / ARTICLES AND TREATISES

Родољуб Кубат
РЕЦЕПЦИЈА СЕПТУАГИНТЕ
У РАНОЈ ЦРКВИ
335–345	Rodoļjub Kubat
RECEPTION OF THE SEPTUAGINT
IN THE EARLY CHURCH
335–345
Владислав Пузовић
ПИСМА ЈЕВРЕМА БОЈОВИЋА
НИЛУ АЛЕКСАНДРОВИЧУ
ПОПОВУ
347–359	Vladislav Puzović
JEFREM BOJOVIĆ'S LETTERS
ADDRESSED TO
NIL ALEXANDROVICH POPOV
347–359
Драган Станар
ТЕОРИЈА ПРАВЕДНОГ РАТА
У ЊЕГОШЕВИМ ДЕЛИМА
361–375	Dragan Stanar
JUST WAR THEORY
IN NJEGOŠ'S WORKS
361–375
Милош П. Рашић
АНТРОПОЛОШКИ ПРИСТУП
ЈАВНИМ ПОЛИТИКАМА –
ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКО
РАЗМАТРАЊЕ
377–386	Miloš P. Rašić
ANTHROPOLOGICAL APPROACH TO
PUBLIC POLICY – THEORETICAL
AND METHODOLOGICAL
CONSIDERATION
377–386
Никола Његован
КОНЦЕПТ РАВНОТЕЖЕ
У ЕКОНОМИЈИ
387–396	Nikola Njegovan
THE CONCEPT OF
EQUILIBRIUM IN ECONOMICS
387–396
Ахмедин Лекпек
КОРПОРАТИВНО УПРАВЉАЊЕ
ФИНАНСИЈАМА И
(НЕ)РАЦИОНАЛНОСТ МЕНАѢРА
397–412	Ahmedin Lekpek
CORPORATE FINANCIAL
MANAGEMENT AND
MANAGERS' (IR)RATIONALITY
397–412

Јелена Звездановић Лобанова,
Михаил Лобанов и
Милан Звездановић
ПРОБЛЕМИ И ПЕРСПЕКТИВЕ
РАЗВОЈА ТРЖИШТА РАДА У
СРБИЈИ НА НАЦИОНАЛНОМ
И РЕГИОНАЛНОМ НИВОУ

413–434

Jelena Zvezdanović-Lobanova,
Mihail Lobanov and
Milan Zvezdanović
THE PROBLEMS AND PERSPECTIVES
OF THE LABOUR MARKET
DEVELOPMENT IN SERBIA ON
NATIONAL AND REGIONAL LEVEL

Јелена Деспотовић
и Весна Родић
ЕКОЛОШКО ЗНАЊЕ И
ПОВЕЗАНОСТ СА ПРИРОДОМ
КАО ПРЕДИКТОРИ ЕКОЛОШКИХ
СТАВОВА ПОЉОПРИВРЕДНИХ
ПРОИЗВОЂАЧА У ВОЈВОДИНИ

435–445

Jelena Despotović
and Vesna Rodić
ECOLOGICAL KNOWLEDGE
AND CONNECTEDNESS TO
NATURE AS PREDICTORS OF
FARMERS' ECOLOGICAL
ATTITUDES

Емина Д. Хебиб
и Зорица С. Шаљић
ПРАКТИЧНА НАСТАВА И
СТРУЧНА ПРАКСА У
ВИСОКОМ ОБРАЗОВАЊУ
Осврт на програм студија педагогије

447–460

Emina Dž. Hebib
and Zorica S. Šaljić
PRACTICAL TEACHING AND
PROFESSIONAL PRACTICE IN
HIGHER EDUCATION
An overview if the pedagogy study
programme

Радица Бојичић и Милан С. Дајић
ИНФОРМИСАНОСТ СТУДЕНАТА
РЕПУБЛИКЕ СРБИЈЕ О
ПАНДЕМИЈИ ИЗАЗВАНОЈ
ВИРУСОМ КОВИД-19

461–475

Radica Bojičić and Milan S. Dajić
THE INFORMEDNESS OF
THE FACULTY STUDENTS IN
THE REPUBLIC OF SERBIA ON
THE ISSUE OF PANDEMICS
CAUSED BY COVID-19

ОСВРТИ / REVIEWS ESSAYS

Марко Пејковић
КОНЗЕРВАТИВИЗАМ И ЛИБЕРТАРИЈАНИЗАМ –
„НАТЕГНУТИ” САВЕЗ ИЛИ „СВЕТА” АЛИЈАНСА?
(*Poredak i sloboda – razgovori konzervativaca i libertarijanaca*, приредили:
Aleksandar Novaković i Dušan Dostanić, „Službeni glasnik”, Beograd 2020, 629 стр.)

477–483

Михаел Антоловић
ГЛАВНИ ТОКОВИ МОДЕРНОГ КОНЗЕРВАТИВИЗМА
(Миша Ђурковић, *Десна мисао у XX веку*, Издавачка књижарница
Зорана Стојановића, Сремски Карловци – Нови Сад 2019, 618 стр.)
484–490

ПРИКАЗИ / BOOK REVIEWS

Петар С. Ђурчић
ЛИЦА И НАЛИЧЈА КОЛОНИЈАЛИЗМА ИЗ СРПСКЕ ПЕРСПЕКТИВЕ
(Суочавање *Европе са њеном колонијалном прошлошћу*, уредили Данило Бабић,
Рајко Петровић, Јелена Вићентић, Институт за европске студије, Београд 2021,
230 стр.)
491–494

Срећко Петровић
НИКОЛАЈ ВЕЛИМИРОВИЋ ЗА ВРЕМЕ ДРУГОГ СВЕТСКОГ РАТА:
НЕКИ НОВИ УВИДИ
(Бојан Белић, *Владика Николај, Хитлер и Европа: контроверзе*,
Ваљевска гимназија, Ваљево 2019, 259 стр.)
495–498

Биљана Ратковић Његован
ПСИХОЛОШКИ АСПЕКТИ ПЛЕСА И УМЕТНИЧКЕ ИГРЕ
(Маја S. Vukadinović, *Psihologija plesa i umetničke igre*, Pedagoški fakultet –
Novosadski centar za istraživanje plesa i umetnost flamenka „La Sed Gitana”,
Sombor – Novi Sad 2019, 152 str.)
499–502

Владимир М. Николић
АУТОРИ У ОВОМ БРОЈУ / AUTHORS IN THIS ISSUE
503–506

АНТРОПОЛОШКИ ПРИСТУП ЈАВНИМ ПОЛИТИКАМА – ТЕОРИЈСКО-МЕТОДОЛОШКО РАЗМАТРАЊЕ

МИЛОШ П. РАШИЋ

Етнографски институт САНУ
Кнеза Михаила 36, Београд, Србија
rasicmilos6@gmail.com

САЖЕТАК: Рад је посвећен феномену који се у енглеском језику означава термином *public policy*, док се у српском језику за њега користи појам *јолићке* или *јавне јолићке*. Не постоји универзална, нити једноставна и једнострана дефиниција јавних политика, али се аутори слажу да истраживање јавних политика обухвата проучавање процеса доношења одлука и резултата њихове имплементације – било да је реч о одлукама владе модерних држава или неких других група појединаца, институција итд. У савременом друштву, јавне политике су важан организациони концепт који утиче на све области живота – то су инструменти за обликовање социкултурне реалности. С тим у вези, антрополошко истраживање и промишљање о датој теми не само да је неспорно, већ је и неопходно, према захтева промену истраживачке методологије. У складу с реченим, циљ овог рада је да представи антрополошки приступ јавним политикама, укаже на другачију методологију таквих истраживања и истакне значај овог антрополошког поља, важног за савремено друштво.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: јавне политике, антропологија јавних политика, „проучавање кроз”, теоријско-методолошки приступ

Циљ рада је да представи јавне политике као релевантну тему антрополошких истраживања, усмеравајући се на досадашња промишљања поменутог истраживачког поља. Овде је реч о феномену који се на енглеском језику назива *policy* или *public policy*, док у српском језику нема свој

еквивалентни термин, већ се преводи као *политике*.¹ Недостатак прецизнијег термина често доводи до неразумевања концепта, стога би и овај рад требало да пружи његово шире објашњење.

Велики број аутора посветио је своје студије анализи етимологије и семантике појма политике, посматрајући поменуто истраживања као важна у расветљавању тога шта су политике и по чему се јавне политике разликују од политике уопштено.² Ипак, генерално гледано, антрополозима је мање интересантно да откривају порекло речи и њено значење, већи фокус постављају на то како се политике производе и како оне „раде”. Термин политике вишезначан је, а може да се употребљава уз придев којим се обележава његово поље активности (здравствене политике, културне политике, економске политике итд.), користи се да означи посебне предлоге (Директива о организацији радног процес, нпр.), или се односи на делове владиног законодавства [Wedel et al. 2005: 35; Vukanović 2013: 17].

Јавне политике су у савременом друштву један од преовлађујућих инструмената за обликовање друштвене реалности. Иако су политике *de facto* политички феномен, врло често се представљају као политички неутралне или објективне истине [уп. Shore and Right 1997: 7]. Кокран Глин (Cochrane Glynn) и његови сарадници увиђају разлику између јавних политика и регулаторних закона, наводећи да политике могу бити разматране као јавне политике само онда када је сигурно да ће бити имплементирани, док то не мора да буде случај и са законима [Cochrane et al. 1980: 445].

У антропологији постоји велики број дефиниција којима се одређује шта су то политике и на које начине би њихово истраживање било примењиво у оквиру дисциплине. Самим тим што су дефиниције бројне, јасно је да ауторима није било једноставно да одреде њихов крајњи циљ. Студије политика требало би да „артикулисаним и релативно стабилним теоријама укажу на то како да се савладају тренутни проблеми, базирани на тренутним веровањима о природи света” [Wallace 1976: 5], закључује Ентони Волас (Anthony Wallace). Луси Маир (Lucy Mair), пак, даје нешто неодређенију дефиницију, истичући као циљ студија политика „информисање човека о аферама” [Mair 1969: 20–22]. Дејвид Истон (David Easton) ово поље тумачи као двосмеран вид превођења, у којем аутори, с једне стране, „преводе” проблем из света реалности и политика у научни метод, а с друге стране, резултате истраживања „преводе” у свет стварности и политика [Easton 1959]. Савремени антрополози задржавају тезе својих претходника, нарочито политичких антрополога, који тврде да се кроз студије политика расветљавају начини манипулације моћи у друштву [Schwartz et al. 1996: 7; Owusu 1975].

¹ Кембриџов речник термин *policy* тумачи као скуп идеја или план којим се одређује шта би требало да се ради у одређеним ситуацијама, при чему је идеје или план службено одредила одређена група људи, пословна организација, влада или политичка странка [Cambridge Dictionary].

² У овом раду питању етимологије и семантике речи неће бити посвећена већа пажња, та проблематика детаљно је разрађена у неком од следећих радова: [Wedel et al. 2005; Vukanović 2013].

ШИРЕ ОДРЕЂЕЊЕ ЈАВНИХ ПОЛИТИКА

Јавне политике су важан организациони концепт и инструмент савременог друштва. У модерним државама, јавне политике имају уплив у свим областима живота, због чега их је практично немогуће игнорисати или избећи њихов утицај на различите сфере деловања. Иако свеприсутне у свакодневици, увек је тешко јасно одредити шта представљају јавне политике, а с тим у вези Крис Шор (Chris Shore) и Сузан Рајт (Susan Wright) постављају наредну групу питања:

„да ли је то језик, реторика и концепт политичких говора и партијских манифестација? Да ли је то написан документ произведен од стране владајућих или компанијских званичника? Да ли је то систем уграђен у институционалне механизме доношења одлука и пружања услуга или је то, пак, шта год људи искусе у њиховим интеракцијама са бирократијом у свакодневном животу?” [Shore and Wright 1997: 4].

Из поменутих питања уочава се да су аутори приступали проучавању политика водећи се теоретичарима дискурса – за Шора и Рајтову, јавне политике представљају дискурсе којима се конструише друштвена реалност. Универзална дефиниција јавних политика, ипак, измиче антрополозима, иако су сагласни да проучавати јавне политике значи истражити процес доношења одлука и резултата њихове имплементације [Smith and Larimer 2009]. Заправо, поменути консензус јасно осликава континуум, од доношења одлука до њихове реализације, у којем је могуће мапирати различите тачке којима се антрополози баве. Док Томас Дај (Thomas Dye) истиче да су јавне политике све оно што „влада одлучи да уради или да не уради” [Dye 1987: 1] – једно веома широко одређење, Џејмс Андерсон (Anderson James) јавне политике види као „понашање појединих актера или групе актера, као што су званичници или владини службеници у пољу активности и деловања [Anderson 2010: 6]. Мете Илдиз (Mete Yildiz) и његови сарадници с правом закључују да јавне политике није једноставно дефинисати баш због тога што су условљеније друштвено-економским чиниоцима, односно културним контекстом у којем се примењују, него политичким факторима [Yildiz et al. 2001: 344]. Ипак, јавне политике кључна су институција западне и интернационалне владе, заједно са другим важним организујућим концептима као што су „породица” и „друштво” [Shore and Wright 1997: 4].

Студије политика проистекле су из политичких наука, чији су се теоретичари међу првима бавили феноменом јавних политика. Иако с највише искуства, у методолошкој оријентацији политичких наука утврђене су две важне критике. С једне стране, упућује им се критика да и даље операционалишу унутар позитивистичке парадигме, третирајући политике као „упредмеђен ентитет”, односно као нешто што је дато само по себи и чему није неопходно концептуално преиспитивање. С друге стране, приступ политикама пореди се с „покретном траком”, што је фраза којом се открива да студије политике овај феномен виде као линеарни

процес, „уредан, логичан, миран и рационални сет токова и процедура које теку систематички од формулације и дизајна до извршења и евалуације” [Wedel et al. 2005: 38]. Да политике нису уређене на овај начин и да њихова употреба често није толико предвидива, будући да зависи од различитих фактора – времена, друштвено-политичке ситуације, културног контекста итд. – јасно је и при површној опсервацији. Процеси политика чешће су непредвидиви, са још мање предвидивим исходима. Осим у политичким наукама и у антропологији, јавне политике истражују се и у оквирима социологије, где је проучавање засновано на систематској анализи садржаја [Burstein 1991].³

АНТРОПОЛОГИЈА ЈАВНИХ ПОЛИТИКА

Јавне политике представљају релевантно антрополошко поље истраживања, будући да служе за обликовање друштвено-културне реалности и утичу на начине конструкције појединца као субјекта. У модерним друштвима, политикама се класификују, обликују и организују политике, њима се „означавају” различите категорије унутар друштва, па тако субјекат, када их употребљава, задобија статус и улогу „грађанина”, „криминалца”, „националност” итд. Појединци су, слично као културом, у савременом свету у потпуности обликовани и организовани различитим политикама, иако често нису до краја свесни датих процеса [Shore and Wright 1997: 4]. Како то закључују Шор и Рајтова, студије политике преиспитују различите друштвене проблеме и „иду право у срце антропологије: норме и институције; идеологију и свесност; знање и моћ; реторику и дискурс; значење и интерпретацију; глобално и локално – да набројимо само неке” [Shore and Wright 1997: 4]. Иако у својој значајној студији поменути аутори теже покретању поља антропологије јавне политике, у том тренутку већ су постојала поједина антрополошка истраживања политика, премда су често означавана на другачије начине [Riviere 1985; Cannell 1990; Strathern 1992; Edwards et al. 1993].

Антрополози јавне политике проучавају на различите начине и сматрају да се њиховим тумачењем могу открити историјске и културолошке карактеристике проучаваног друштва. Односно, оне „енкапсулирају целу историју и културу друштва које их генерише” [Shore and Wright 1997: 6]. Из тог разлога, политике задобијају статус важног антрополошког концепта, попут „тоталне друштвене чињенице” [Mauss 1954], „основног симбола” [Schneider 1968] и „доминантног симбола” [Turner 1968] – резимирано, у питању су „аналитички кључеви неопходни за разумевање целокупног културног система и његових основних елемената” [Shore and Wright 1997: 7]. У најширем смислу, јавне политике представљају одговарајуће концептуално средство којим се може приступити истраживању целокупног

³ Пол Бирстен (Pol Bursten) је такође понудио дијахронијски преглед дотадашњих проучавања јавних политика у доменама социологије. Видети: [Burstein 1991].

друштвеног система из перспективе процеса и делатности влада, које у савременом друштву снажно утичу на обликовање социо-културне реалности, премда су зависне од локалних, регионалних, па и глобалних оквира и токова.

У антропологији преовлађују два приступа проучавању јавних политика. Први подразумева употребу антрополошких знања у процесима креирања и употребе јавних политика [видети: Bernard 1974; Hinshaw 1980]. Други приступ, пак, подразумева ангажовање антрополога у конкретним ситуацијама проистеклим из примене јавних политика – овде се може говорити о једној врсти примењене антропологије [Okongwu and Mencher 2000]. У Србији до скоро није придавана већа пажња проучавању јавних политика из антрополошке перспективе, што се у последњих десетак година знатно мења, о чему сведочи већи број радова посвећених различитим облицима јавних политика [видети: Pavićević 2009; Vukanović 2013; Milenković 2008; Žikić 2009]. Јана Баћевић наводи да би у Србији антрополошка промишљања јавних политика, те њихова рефлексивност на различите теме, могла да буде корисна полазна основа при креирању и примени стратегија за нове или редефинисање постојећих јавних политика [Ваћевић 2006: 227].

Џенин Ведел (Janin Wedel) и њени сарадници сматрају да антропологе занимају комплексне везе и поступци продукције и употребе политика, као и резултати ових процеса. У саму анализу, стога, улази све, од произвођача и њихових стратегија осмишљавања, креирања и имплементације политика, до појединаца који су директни корисници. Анализа корисника и резултата посебно је важна, јер током имплементације долази до превођења, модификације и другачијих поимања политика [Wedel et al. 2005]. Стога, Веделова и њени сарадници истичу низ пресудних питања за антропологију јавних политика:

„– Шта су тачно 'политике'?

– Како би требало да концептуализујемо процесе политика који теже да креирају партикуларне 'заједнице политика', тј. специфичне констелације актера, активности и утицаја који обликују политике?

– Које улоге политике играју у обликовању модерног субјекта и субјективитета? Другачије речено, како политике обликују колективне идеје о људским бићима и о томе како је то бити човек?

– Колико је корисно видети политике као 'политичке технологије' или гледати политике кроз државна административна правила, право и судске одлуке? Да ли је корисно видети политике као 'технике сопства' или значење пројекције саморазумевања заједнице, разумевања од стране других и од стране владиних тела?

– Коначно, како можемо проучавати процесе политика антрополошки, али и шта је дистинктивно у антрополошком информисаном скупу перспектива?" [Wedel et al. 2005: 34–35].

Претходно наведена питања чине основу за свако даље антрополошко тумачење јавних политика. Одговором на њих, расветљавају се начини

настанка политика и констелација које постоје међу свим чиниоцима – од произвођача, до корисника. Улога политика у креирању субјекта такође бива јаснија, самим тим што се у разматрање узимају „политичке технологије”, користећи се Фукоовим термином, којима држава креира субјекта баш тог одређеног друштва и баш на начин какав њој одговара. Из тога проистиче и питање политика као „техника сопства”, јер се оне готово увек представљају маскиране у политички неутралне ентитете и на тај начин прилазе појединцима, који нису до краја свесни утицаја државне политике или, шире гледано, идеологије на њих. Оно што остаје дистинктивно антрополошком приступу јесте умрежавање јавних политика с етнографском Етнографско истраживање обезбеђује вишеструко корисну грађу о „животу” јавних политика од тренутка када се „пуста” у друштвену реалност. Такав материјал не само да маркира начине на које се јавне политике мењају када дођу у контакт с одређеном заједницом, већ омогућава побољшање постојећих и креирање нових јавних политика, које би биле прилагођене социо-културном контексту којем су намењене.

ТЕРЕН ЗА АНТРОПОЛОГИЈУ ЈАВНИХ ПОЛИТИКА

Када се говори о „класичном” теренском истраживању у антропологији, првенствено се мисли на неке од техника квалитативног приступа истраживању [Žikić 2007; Vučinić-Nešković 2014]. Квалитативно теренско истраживање представља циљно оријентисано истраживање ка друштвеним и културним феноменима. Овим приступом омогућава се да истраживач, у друштвеном и културном контексту који је својствен или другачији од његовог, дође до што више базичних података неопходних за даља промишљања. Поменуто циљно оријентисано квалитативно истраживање значи да оно увек има одређени циљ који превазилази сврху научне радозналости и акумулирања одређеног знања. Подаци се прикупљају како би се користили у научне сврхе или зарад покретања социјалних акција и интервенција [Žikić 2007]. За квалитативно истраживање неопходно је напустити кабинет или библиотеку, отићи на терен и срести се са људима који живе у контексту који се проучава, те извршити испитивања о њиховом проживљеном искуству у датом феномену. Како Бојан Жикић наводи, квалитативно истраживање у антропологији помаже при разумевању локалног контекста, што је кључни предуслов за тумачење односа и значења који су обликовани у њему [Žikić 2007: 124]. Основни начини за прикупљање података квалитативним приступом могу бити интервју, као најбитнији, опсервација с партиципацијом – дистинктиван антрополошки метод, опсервација, неформална конверзација, партиципација итд. [Žikić 2007: 126].

Проучавање јавних политика захтева радикалну реконцептуализацију таквог терена. Фокус се преусмерава са појединачних локалних заједница или других географских подручја на друштвени и политички простор који је артикулисан кроз релације моћи и система владе [уп. Glyn et al. 1980; Shore and Wright 1997; Milenković 2008; Vukanović 2013]. Крис Шор

и Сузан Рајт у својој значајној студији већ 1997. године указују на то да би преусмерење на антрополошко истраживање јавних политика могло значајно да промени поимање и функционисање теренског истраживања, које је за антропологију, још од њеног конституисања, било дистинктивно. Та методолошка промена подразумева изналагање аналитичког метода за сагледавање друштвених процеса и акција, ради расветљавања начина на које политике другачије раде у зависности од тога да ли се сагледавају локално, национално или чак глобално [Shore and Wright 1997: 11]. За ове потребе осмишљен је метод „проучавање кроз” (studying through). „Проучавањем кроз” не истражује се ни од доле ка горе, нити обрнуто, већ се прате моћ и мреже односа међу актерима, институцијама и дискурсима у одређеном времену и простору, који настају када започне имплементација политика [Reinhold 1994], при чему оно изискује и етнографије више места које мапирају умреженост различитих организационих и свакодневних светова кроз јавну политику [Shore and Wright 1997: 11]. Другим речима, то „проучавање кроз” истражује начине на које су појединци, организације и институције међусобно повезани. Истраживач тада „пролази кроз” поменуте актере, указујући притом на повезаност националних и интернационалних политика, расветљавајући односе моћи, те настанак нових дискурса кроз артикулацију националног и интернационалног. Поменути методолошки поступак даје одговоре на два важна питања: „Чији гласови преовладавају у јавним политикама?” и „Како су њихови дискурси постали ауторитативни?” [Wright 1995: 79]. Класичан антрополошки метод партиципације са опсервацијом и комуникације лицем у лице, сходно реченом, није могућ у овом случају, будући да је важно увидети интеракције између различитих места или нивоа у процесима примене датих политика.

За потребе „новог” начина истраживања, неопходан је и нови материјал који би одговарао таквом проучавању, а ту се пре свега мисли на уврштавање политичких докумената – закона, стратегија, препорука итд., као релевантне антрополошке грађе. Архивски материјал попут поменутог свакако да није новитет у антрополошким истраживањима, међутим аутори су претежно ту врсту грађе користили као допуну за етнографску. У случају истраживања јавних политика, архивски материјал постаје окосница грађе.

ЗАВРШНИ ОСВРТ НА СТУДИЈЕ ЈАВНИХ ПОЛИТИКА У АНТРОПОЛОГИЈИ

У савременом, глобалном друштву, истраживање јавних политика требало би да буде једно од важнијих преокупација друштвено-хуманистичких научника, а нарочито антрополога. Глобални процеси би, кроз разматрање локалних јавних политика, постали јаснији, а нарочито њихови сегменти који задобијају локална поимања и примене. Као пример томе можемо навести различите политике Европске уније према њеним члановима, којима се прописују здравствени, прехрамбени или неки други

стандарди. За антропологе управо би то место пресека – примене европских конвенција у мањим, локалним срединама – било не само релевантно, већ и занимљиво истраживачко питање.

Јавне политике делују парцијално – свака се односи на одређени сегмент друштвеног система за који је направљена, али у комбинацији оне конституишу савремено друштво какво нам је данас познато. Јавне политике су регулациони механизми којима се обликује појединац и којима се усмерава његово опажање, вредновање и деловање у оквиру друштвеног система. Стога, антрополошки приступ јавним политикама требало би да буде усмераван ка детаљном проучавању баш тих парцијалних политика понаособ. На крају, сва та фрагментарна и уско усмерена истраживања могу расветлити шире друштвене релације и утицаје моћи које постоје у одређеном друштву.

Иако поље антропологије јавних политика подразумева промену методологије и бављење неким другачијим материјалима, антрополошки приступ јавним политикама обухвата много шире аспекте од самог документа којим се политике регулишу у одређеној држави. Антропологе занима како је тај документ настајао – ко су произвођачи политика и којим стратегијама су осмислили дате политике. Из тога произлази и наредни корак анализе, односно расветљавање начина деловања политика и утицаја које оне имају у одговарајућем друштвеном систему – њихове примене, ефекти које остварују и начини спровођења [Wedel et al. 2005: 40].

На крају, антрополог увек барата са одређеним културним контекстом или одређеном етнографском реалношћу и сходно томе не приступа апстрактним моделима јавних политика, већ тачно одређеној политици, у тачно одређеном времену и тачно одређеном простору. Потоња тврдња је важна због тога што политике настају као производ владе с одређеном намером. Међутим, када се политике „пуне у деловање”, њихови ефекти престају да буду извесни, већ задобијају различите облике и различита тумачења зависна од културног контекста, друштвено-политичке ситуације, локалних, регионалних па и глобалних токова. Једноставније речено, културне политике Републике Србије не би биле примењиве у, на пример, Зимбабвеу будући да се социо-културни контекст знатно разликује. Због тога, допринос антрополошког истраживања јавних политика управо је етнографија кроз коју постаје јасно због чега је исход одређених политика контрадикторан претпостављеном или у складу с њим и како одређено друштво реагује на саме политике.

ЗАХВАЛНОСТ

Текст је настао као резултат рада у Етнографском институту САНУ који финансира Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије, а на основу Уговора о реализацији и финансирању научноистраживачког рада НИО у 2021. години, број: 451-03-9/2021-14/200173 од 5. 2. 2021.

ЦИТИРАНИ ИЗВОРИ И ЛИТЕРАТУРА

- Вучинић-Нешковић, Весна (2013). *Мейодолоџија ѿеренској исѿраживања у анѿропологији: од нормативној до искуственој*. Београд: Српски генеалогски центар и Одељење за етнологију и антропологију Филозофског факултета.
- Anderson, James (2010). *Public policymaking: An introduction*. Belmont CA: Wadsworth.
- Ваћевић, Јана (2006). Од трга до тржнице: антропологија, критике образовања и њихов значај за Србију. *Етноантрополошки проблеми*, 1(2): 209–230.
- Bernard, Russell (1974). Scientist and policy makers: An ethnography of communication. *Human Organization*, 33(3): 261–276.
- Burstein, Paul (1991). Policy Domains: Organizations, Culture and Policy Outcomes. *Annual Review of Sociology*, 17: 327–350.
- Cochrane Glynn; Dan R. Aronson, Mark Borthwick, María E. Bozzoli De Wille, Frederik E. Bredahl-Petersen, Erve Chambers, Simon R. Charsley, John Clammer, Shelton H. Davis, Robert O. Mathews, T. Scarlett Epstein, Dieter H. Heinen, Gilbert Kushner, Louise Moura, Dharendra Sharma and Alvin W. Wolfe (1980). Policy Studies and Anthropology. *Current Anthropology*, 21(4): 445–458.
- Dye, Thomas (1987). *Understanding public policy*. Englewood Cliffs, NJ: Prentice-Hall.
- Easton, David (1959). Political anthropology. In: Bernard Siegel (ed), *Biennial review of anthropology*. Stanford: Stanford University Press, 210–262.
- Hinshaw, Robert (1980). Anthropology, administration, and public policy. *Annual Review of Anthropology*, 9: 497–522.
- Mair, Lucy (1969). *Anthropology in social change*. London: Oxford University Press.
- Mauss, Marcel (1954). *The gift: Forms and Functions of exchange in archaic societies*. London: Cohen and West.
- Milenković, Miloš (2008). Problemi konstitucionalizacije multikulturalizma – pogled iz antropologije. *Етноантрополошки проблеми*, 3(2): 45–57.
- Okongwu Francis, Ann and Joan Mencher (2000). The Anthropology of Public Policy: Shifting Terrains. *Annual Review of Anthropology*, 29: 107–124.
- Owusu, Maxwell (1975). Policy studies, development and political anthropology. *Journal of Modern African Studies*, 13: 67–81.
- Pavičević, Aleksandra (2009). Revizionistička ideološka matrica. Spoljni ili unutrašnji neprijatelj antropološkog promišljanja stvarnosti? *Antropologija*, 8: 69–79.
- Reinhold, Susan. *Local Conflict and Ideological Struggle: “Positive Images” and “Section 28”*, 1994 (doktorska disertacija odbranjena na University of Sussex).
- Schneider, David (1968). *American Kinship: A Cultural Account*. Englewood Cliffs NJ: Prentice Hall.
- Schwartz Marc, Arthur Tuden and Victor Turner (1996). *Political anthropology*. Chicago: Aldine.
- Shore Chris and Sussan Wright (1997). Policy. A new field of anthropology. In: Chris Shore and Sussan Wright (eds), *Anthropology of Policy. Critical perspectives on governance and power*. London and New York: Routledge, 3–39.
- Smith, Kevin and Christopher Larimer (2009). *The public policy theory primer*. Boulder CO: Westview Press.
- Turner, Victor (1968). *The Forest of Smbols: Studies in Ndembu Ritual*. Ithaca: Columbia University Press.
- Vukanović, Maša (2013). Javna kulturna politika i antropolozi. I obrnuto. *Etnološko-anthropološke sveske*, 21(10): 115–127.
- Žikić, Bojan (2007). Qualitative Field Research in Anthropology. An Overview of Basic Research Methodology. *Етноантрополошки проблеми*, 2(2): 123–135.
- Žikić, Bojan (2009). Друга страна ревизорске културе. Студија примера односа обавеза и оптерећења универзитетских наставника. *Antropologija*, 8: 99–120.
- Wallace, Anthony (1975). Some reflections on the contributions of anthropologists to public policy. In: Peggy Sanday (ed.), *Anthropology and the public interest*. New York: Academic Press.

- Wedel, Janin; Cris Shore, Gregory Feldman and Stacy Lathrop (2005). Toward an Anthropology of Public Policy. *The annals of the American Academy of Political and Social Science*, 600: 30–51.
- Wright, Sussan (1995). Anthropology: still the uncomfortable discipline?. In: Akbar Ahmed and Chris Shore (eds), *The Future of Anthropology: Its Relevance in the Modern World*. London: Athlone Press.
- Yildiz Mete; Mehmet Akif Demircioglu and Cenay Babaoglu (2001). Teaching Public Policy to Undergraduate Students: Issues, Experiences, and Lessons in Turkey. *Journal of Public Affairs Education*, 17(3): 343–365.

ЕЛЕКТРОНСКИ ИЗВОРИ

Cambridge Dictionary. “Policy” Доступно на: <https://dictionary.cambridge.org/dictionary/english/policy>. Приступљено: 19. 5. 2021.

REVIEW SCIENTIFIC PAPER

ANTHROPOLOGICAL APPROACH TO PUBLIC POLICY – THEORETICAL AND METHODOLOGICAL CONSIDERATION

by

MILOŠ P. RAŠIĆ
Institute of Ethnography SASA
Kneza Mihaila 36, Belgrade, Serbia
rasicmilos6@gmail.com

SUMMARY: This paper is dedicated to a phenomenon that in English is referred to as *public policy*, while in Serbian, it uses the term *politike* or *javne politike*. There is no universal or one-sided and straightforward definition of public policies. However, the authors agree that public policy research includes the study of decision-making processes and the results of their implementation – whether it is decisions of modern governments or other groups of individuals, institutions, etc. In modern society, public policies are an essential organizational concept that affects all areas of life – they are instruments for shaping socio-cultural reality. In the anthropological approach of public policies, there is a change in the research methodology and the material used as a source of information. Classical anthropological qualitative research is not possible here since it is crucial to capture events in several fields. Therefore, researchers propose a “studying through” method where the power and networks of relationships between actors, institutions, and discourses in a given time and space, which arise when policy implementation begins, are monitored. When it comes to “new” material, for the sake of researching public policies, anthropologists turn more to archival material, using various political documents – laws, strategies, recommendations, etc. In line with the above, this paper aims to present an anthropological approach to public policies, point out a different methodology of such research, and emphasize the importance of this anthropological field important for modern society.

KEYWORDS: public policies, anthropology of public policies, “Studying through”, theoretical-methodological approach

Зборник Матице српске за друшћивене науке
издаје Матица српска

Излази четири пута годишње

Уредништво и администрација:
Нови Сад, Улица Матице српске 1
Телефон: 021 / 6615–798; 021 / 420–199

Social Sciences Quarterly published by Matica Srpska
Editorial and publishing office: Novi Sad, Matica Srpska 1
Phone: (00381) 21 6615–798; (00381) 21 420–199

E-mail: vnikolic@maticasrpska.org.rs; zmsdn@maticasrpska.org.rs

Редакција *Зборника Матице српске за друшћивене науке*
закључила је 179. (3/2021) свеску 17. септембра 2021.

За издавача: проф. др Драган Станић, председник Матице српске
Сћиручни сарадник Одељења и секретар Уреднишћива: Владимир М. Николић

Лекћор: Ивана Ђелић

Корекћор: Владимир М. Николић

Лекћор резимеа на енҀлеском језику: Љиљана Тубић

Технички уредник: Вукица Туцаков

Штампање је завршено 2021. године

Комјијућерски слој: Владимир Ватић, ГРАФИТ, Петроварадин

Шћиамња: САЈНОС, Нови Сад

Тираж: 300

eISSN 2406-0836

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад
3(082)

Зборник Матице српске за друштвене науке / главни
и одговорни уредник Миломир Степић ; 1984, св. 76–. –
Нови Сад: Одељење за друштвене науке, 1984–. – 24 cm
Четири пута годишње. – Резиме на енҀ. језику. – Наставак
публикације: Зборник за друштвене науке
ISSN 0352-5732
COBISS.SR-ID 3360258

Штампање овог *Зборника* омогућило је
Министарство просвете, науке и технолошког развоја Републике Србије